

EUROPSKA SOCIJALNA POVELJA /REVIDIRANA/

Članak 1.

Pravo na rad

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na rad, potpisnice preuzimaju na sebe:

1. da kao jedan od svojih primarnih ciljeva i odgovornosti prihvate ostvarenje i održavanje najviše i najstabilnije moguće razine zaposlenosti, sa ciljem postizanja pune zaposlenosti;
2. da efikasno zaštite pravo radnika da zarađuje za život u zanimanju koje slobodno odabere;
3. da uspostave ili održavaju besplatne službe za zapošljavanje za sve radnike;
4. da pružaju ili promoviraju odgovarajuće stručno usmjeravanje, obuku ili rehabilitaciju.

Članak 2.

Pravo na pravične uvjete rada

S ciljem osiguravanja efikasnog korištenja prava na pravične uvjete rada, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. predvide razumno dnevno i sedmično radno vrijeme, radnu sedmicu koja se progresivno smanjuje u mjeri koju dopušta povećanje produktivnosti i drugi relevantni faktori;
2. omogućiti plaćene javne praznike;
3. omogućiti najmanje četiri sedmice plaćenog godišnjeg odmora;
4. eliminiraju rizike u inherentno opasnim ili nezdravim zanimanjima, ili tamo gdje još uvijek nije moguće eliminirati ili dostatno smanjiti ove rizike, predvidjeti ili skraćivanje radnog vremena, ili dodatne plaćene neradne dane za radnike koji se bave tim zanimanjima;
5. osiguraju sedmični period odmora koji se, ukoliko je to moguće, poklapa s danom koji se tradicijom ili običajem u danoj zemlji, odnosno regiji smatra danom odmora;
6. osiguraju da su radnici pismeno informirani, što je prije moguće, a u svakom slučaju najkasnije dva mjeseca nakon dana stupanja na posao, o najvažnijim aspektima ugovora ili radnog odnosa;
7. osiguraju da radnici koji obavljaju rad noću koriste mjere koje uzimaju u obzir posebnu vrstu ovakvog rada.

Članak 3.

Pravo na sigurne i zdrave uvjete rada

S ciljem osiguravanja djelotvornog korištenja prava na sigurne i zdrave radne uvjete, zemlje potpisnice se obvezuju da će, u konzultiranju sa organizacijama radnika i poslodavaca:

1. formulirati, primijeniti i periodično revidirati koherentnu nacionalnu politiku o profesionalnoj sigurnosti, profesionalnom zdravlju i radnom okruženju. Primarni cilj ove politike je unaprjeđenje profesionalne sigurnosti i zdravlja i sprječavanje nezgoda i oštećenja zdravlja koje nastanu kao posljedica, povezane su ili nastaju tokom rada, posebno minimizirajući uzroke rizika koji su inherentni radnom okruženju;
2. objaviti sigurnosne i zdravstvene propise;
3. predvidjeti provođenje tih propisa mjerama nadzora;
4. promoviranje progresivnog razvitka usluga profesionalnog zdravstva za sve radnike, s primarnom preventivnom i savjetodavnom funkcijom.

Članak 4.

Pravo na pravičnu naknadu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na pravičnu naknadu, zemlje potpisnice se obvezuju:

1. da priznaju prava radnika na naknadu koja će njima i njihovim obiteljima omogućiti pristojan životni standard;
2. da priznaju pravo radnika na povećanu stopu naknade za prekovremeni rad, uz određene izuzetke u posebnim slučajevima;
3. da priznaju pravo radnika muškaraca i žena na istovjetnu plaću za rad istovjetne vrijednosti;
4. da priznaju pravo svih radnika na razuman otkazni rok kod raskida radnog odnosa;
5. da omogućiti odbijanja od plaća samo pod uvjetom i u mjeri koja je propisana domaćim zakonima i propisima, odnosno određena kolektivnim ugovorima ili odlukama arbitraže.

Korištenje ovih prava će se postići slobodnim zaključivanjem kolektivnih ugovora, mehanizmom

određivanja plaća predviđenim statutom, ili drugim načinima koji odgovaraju uvjetima u zemlji.

Članak 5.

Pravo na organiziranje

S ciljem osiguranja, odnosno promicanja slobode radnika i poslodavaca da osnivaju lokalne, nacionalne ili internacionalne organizacije za zaštitu njihovih gospodarskih i socijalnih interesa, i da se uključuju u te organizacije, zemlje potpisnice se obvezuju da domaći zakon neće ograničavati, niti će se primjenjivati tako da ograničava ovu slobodu. Mjera u kojoj se garancije predviđene ovim člankom odnose na policiju će se odrediti domaćim zakonima i propisima. Princip koji upravlja primjenom ovih garancija na pripadnike oružanih snaga i mjera u kojoj se one odnose na lica iz te kategorije će se istovjetno tako odrediti domaćim zakonima i propisima.

Članak 6.

Pravo na kolektivno pregovaranje

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na kolektivno ugovaranje, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. promoviraju zajedničke konzultacije između radnika i zaposlenika;
2. promoviraju, gdje je potrebno i pogodno, mehanizam za dobrovoljne pregovore između poslodavaca, odnosno organizacija poslodavaca i organizacija radnika s ciljem reguliranja uvjeta i pretpostavki za zapošljavanje preko kolektivnih ugovora;
3. promoviraju uspostavu i korištenje odgovarajućeg mehanizma pomirenja i dobrovoljne arbitraže za rješavanje radnih sporova; i
4. priznaju pravo radnika i poslodavaca na kolektivnu akciju u slučaju sukoba interesa, uključujući ovdje pravo na štrajk, uz poštivanje obveza koje eventualno proističu iz kolektivnih sporazuma koji su ranije sklopljeni.

Članak 7.

Pravo djece i mladih na zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih na zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. predvide da će minimalna starosna dob za stupanje na posao biti 15 godina, uz izuzetke za djecu zaposlenu na propisanim lakim poslovima, koji nemaju štetan utjecaj na njihovo zdravlje, moral ili obrazovanje;
2. predvide da će minimalna starost za stupanje na posao biti 18 godina, kada se radi o propisanim zanimanjima koja se smatraju opasnim i nezdravim;
3. predvide da lica koja još uvijek podliježu obvezi pohađanja obveznog obrazovanja ne budu zaposlena na takvom poslu koji bi im uskratio punu korist od obrazovanja;
4. predvide da će radno vrijeme lica starosti ispod 18 godina biti ograničeno u skladu sa potrebama njihovog razvoja, a posebno njihovim potrebama za stručnim obrazovanjem;
5. priznaju pravo mladih radnika i šegrtu na pravičnu plaću ili druge odgovarajuće naknade;
6. propišu da se vrijeme koje mlada lica provedu na stručnoj obuci tokom radnog vremena, uz pristanak poslodavca, tretira kao dio radnog dana;
7. predvide da zaposlena lica starosti ispod 18 godina imaju pravo na minimalno četiri sedmice plaćenog godišnjeg odmora;
8. predvide da lica ispod 18 godina starosti ne mogu raditi noću, sa izuzetkom određenih zanimanja predviđenih domaćim zakonom ili propisima;
9. predvide da će lica ispod 18 godina starosti, zaposlena u zanimanjima propisanim domaćim zakonima ili propisima, biti redovno medicinski kontrolirana;
10. osiguraju posebnu zaštitu protiv fizičkih i mentalnih opasnosti kojima su izložena djeca i mlađa lica, a posebno onih koje proističu izravno ili neizravno iz njihovog rada.

Članak 8.

Pravo zaposlenih žena na porodijsku zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava zaposlenih žena na porodijsku zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. predvide, bilo preko plaćenog odsustva ili preko adekvatnih naknada socijalne zaštite iz javnih

fondova, da zaposlene žene mogu uzeti dopust prije i nakon poroda, u ukupnom trajanju od najmanje četrnaest sedmica;

2. smatra nezakonitim da poslodavac da ženi otkaz tokom vremena od kada obavijesti poslodavca da je trudna, do kraja porodijskog odsustva, ili da joj da otkaz tako da otkazni rok ističe tokom tog razdoblja;

3. osigura da majke koje doje svoju djecu imaju dostatno slobodnog vremena u ove svrhe;

4. regulira rad noću trudnih žena, žena koje su nedavno rodile i žena koje doje djecu;

5. zabrani zapošljavanje trudnica, žena koje su nedavno rodile ili koje doje djecu u rudarskim poslovima pod zemljom i svim drugim poslovima koji su nepogodni zbog svoje opasne, nezdrave ili naporene prirode, i poduzeti odgovarajuće mjere da zaštite prava ovih žena na zapošljavanje.

Članak 9.

Pravo na stručno usmjeravanje

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stručno usmjeravanje, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da predvide ili promoviraju, prema potrebi, službu koja će pomagati svim licima, uključujući i hendikepirane, da rješavaju probleme vezane za izbor zanimanja i napredovanje, uz dužno poštivanje karakteristika lica i njihovog odnosa prema mogućnostima zapošljavanja: ova pomoć bi trebala biti ponuđena besplatno, i mladima, uključujući i školsku djecu, i odraslima.

Članak 10.

Pravo na stručnu obuku

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stručnu obuku, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. predvide ili promoviraju, prema potrebi, tehničku i stručnu obuku svih lica, uključujući i hendikepirane,

uz konzultacije sa organizacijama poslodavaca i radnika, i omoguće načine pristupa višem tehničkom i univerzitetskom obrazovanju isključivo na osnovu ličnih sposobnosti;

2. predvide ili promoviraju sistem šegrtovanja (pripravništva) i druge systemske aranžmane za obuku mladih momaka i djevojaka u različitim poslovima;

3. predvidjeti ili promovirati, po potrebi:

a) adekvatne i lako dostupne mogućnosti obrazovanja odraslih radnika;

b) posebne mogućnosti za prekvalifikaciju odraslih radnika, za kojom se pojavi potreba zbog tehnološkog razvitka ili novih trendova u zapošljavanju;

4. predvide ili promoviraju, po potrebi, posebne mjere za prekvalifikaciju i reintegraciju dugoročno nezaposlenih;

5. ohrabre puno korištenje mogućnosti koje nude odgovarajuće mjere, kao što je:

a) smanjenje ili ukidanje naplate naknada ili plaćanja;

b) odobravanje financijske pomoći u odgovarajućim slučajevima;

c) uključivanje u normalno radno vrijeme vremena provedenog na dodatnoj obuci koju radnik pohađa na zahtjev poslodavca za vrijeme trajanja radnog odnosa;

d) osiguravanje, preko odgovarajućeg nadzora, uz konzultacije sa organizacijama radnika i poslodavaca, djelotvornosti pripravništva i drugih aranžmana obuke za mlade radnike i adekvatne zaštite mladih radnika općenito.

Članak 11.

Pravo na zdravstvenu zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na zaštitu zdravlja, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, bilo izravno ili u suradnji sa javnim ili privatnim organizacijama, poduzmu odgovarajuće mjere predviđene da, između ostalog:

1. u najvećoj mjeri uklone slučajeve lošeg zdravlja;

2. predvide savjetodavne ili obrazovne mogućnosti za promoviranje zdravlja i poticanja individualne odgovornosti u pitanjima zdravlja;

3. spriječe, u najvećoj mogućoj mjeri, epidemije, endemične i druge bolesti, kao i nezgode.

Članak 12.

Pravo na socijalnu zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na socijalnu zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju

obvezu da:

1. uspostave ili održavaju sistem socijalne zaštite;
2. održavaju sistem socijalne zaštite na zadovoljavajućoj razini, koja je kao minimum istovjetna onoj koja je potrebna za ratifikaciju Europskog kodeksa socijalne zaštite;
3. nastojati progresivno podizati sistem socijalne zaštite na višu razinu;
4. poduzeti korake, zaključivanjem odgovarajućih bilateralnih i multilateralnih sporazuma, ili na druge načine, i pod uvjetima iskazanim u tim sporazumima, čiji je cilj da osiguraju:
  - a) tretman radnika iz drugih zemalja potpisnica koji je istovjetan tretmanu koji uživaju njihovi domaći radnici u odnosu na prava socijalne sigurnosti, uključujući i zadržavanje beneficija koje slijede iz legislative o socijalnoj zaštiti, kakva god kretanja zaštićena lica mogu poduzeti između teritorija ovih zemalja;
  - b) odobravanje, održavanje i ponovno pokretanje prava socijalne zaštite sredstvima poput akumulacije osiguranja ili radnog staža stečenog prema zakonima svake zemlje potpisnice.

Članak 13.

Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na socijalnu i medicinsku pomoć, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. osiguraju da svako lice koje ne raspolaže odgovarajućim resursima, i koje nije u mogućnosti osigurati te resurse bilo vlastitim naporima ili iz drugih izvora, posebno uživanjem beneficija sheme socijalne zaštite, dobije odgovarajuću pomoć, i u slučaju bolesti, brige koju iziskuje njeno stanje;
2. osigura da lica koja primaju takvu pomoć neće, iz tog razloga, podnositi smanjenje svojih političkih i socijalnih prava;
3. predvidi da svatko može dobiti, preko odgovarajućih javnih ili privatnih službi, savjete i ličnu pomoć koja im je eventualno potrebna da bi spriječili, otklonili ili ublažili lično ili porodično siromaštvo;
4. primijeni odredbe navedene u stavcima 1, 2. i 3. ovog članka na istovjetnim osnovama na svoje državljane i na državljane drugih zemalja potpisnica koji zakonito borave na njenom teritoriju, u skladu sa svojim obvezama iz Europske konvencije o socijalnoj i medicinskoj pomoći, potpisanoj u Parizu 11. prosinca 1953. godine.

Članak 14.

Pravo na korištenje službi socijalne zaštite

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na korištenje službi socijalne zaštite, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. promoviraju ili pružaju usluge koje, korištenjem metoda socijalnog rada, doprinose dobrobiti i razvitku i pojedinaca i skupina unutar zajednice, i njihovo prilagođavanje socijalnom okruženju;
2. potiče učešće pojedinaca i dobrovoljnih i drugih organizacija u uspostavi i održavanju takvih službi.

Članak 15.

Pravo lica sa onesposobljenjima na neovisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice

S ciljem osiguravanja za lica sa onesposobljenjima, bez obzira na dob i prirodu ili porijeklo njihovog onesposobljenja, djelotvorno korištenje prava na neovisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, posebno:

1. poduzmu potrebne mjere da bi licima sa onesposobljenjima pružile usmjeravanje, obrazovanje i stručnu obuku u okviru generalnih shema, gdje god je to moguće, ili, gdje to nije moguće preko specijaliziranih tijela, javnih ili privatnih;
2. promoviraju mogućnosti njihovog zapošljavanja preko svih mjera kojim se poslodavci potiču da angažiraju i zadrže u radnom odnosu lica sa onesposobljenjima u uobičajenom radnom okruženju, i da prilagode uvjete rada potrebama lica sa onesposobljenjima, odnosno, gdje ovo nije moguće, predviđajući ili stvarajući zaštićena radna mjesta, u skladu sa razinom onesposobljenja. U pojedinim slučajevima, ovakve mjere mogu uključivati i okretanje specijaliziranim službama zapošljavanja i podrške;
3. promoviraju njihovu punu socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, posebno preko mjera, među koje spadaju i tehnička pomagala, čiji je cilj da prevaziđu prepreke u komunikaciji i mobilnosti, i omogućue mogućnosti korištenja transporta, stanovanja, kulturnih aktivnosti i rekreativnih aktivnosti.

Članak 16.

Pravo obitelji na socijalnu, pravnu i gospodarsku zaštitu

S ciljem osiguranja potrebnih uvjeta za puni razvitak obitelji, koja je osnovna jedinica društva, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da promoviraju gospodarsku, pravnu i socijalnu zaštitu porodičnog života sredstvima kao što su socijalne i porodične naknade, fiskalni aranžmani, pružanje stanovanja za obitelj, beneficije za mlade bračne parove, i druga odgovarajuća sredstva.

Članak 17.

Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i gospodarsku zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih da odrastu u okruženju koje potiče puni razvitak njihove ličnosti i njihovih fizičkih i mentalnih kapaciteta, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, bilo izravno ili u suradnji sa javnim i privatnim organizacijama, poduzmu sve odgovarajuće i potrebne mjere kreirane s ciljem:

1. a) osiguranja da djeca i mladi, uvažavajući prava i obveze njihovih roditelja, imaju brigu, pomoć, obrazovanje i obuku koju trebaju, posebno predviđanjem osnivanja ili održavanja institucija i službi dostatnih i adekvatnih za ovu svrhu;
  - b) zaštite djece i mladih od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije;
  - c) predviđanja zaštite i posebne pomoći od države za djecu i mlada lica privremeno ili konačno uskraćene za pomoć njihove obitelji;
2. omogućiti djeci i mladima besplatno osnovno i srednje obrazovanje, kao i poticati njihovo redovno prisustvo nastavi.

Članak 18.

Pravo na bavljenje zanimanjem koje donosi zaradu na teritoriji drugih zemalja potpisnica

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na bavljenje zanimanjem koje donosi zaradu na teritoriji drugih zemalja potpisnica, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. primjenjuju postojeće propise u liberalnom duhu;
2. pojednostave postojeće formalnosti i smanje ili ukinu sudske takse ili druge naknade koje plaćaju strani radnici ili njihovi poslodavci;
3. liberaliziraju, pojedinačno ili kolektivno, propise koji se odnose na zapošljavanje stranih radnika; i priznaju:
4. pravo državljana drugih zemalja da napuste zemlju kako bi se bavili zanimanjem koje donosi korist na teritorijima drugih zemalja potpisnica.

Članak 19.

Pravo radnika-migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika-migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje druge zemlje potpisnice, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. održavaju ili da sa zadovoljavajućim stupnjem sigurnosti utvrde da se održavaju adekvatne i slobodne službe koje pomažu takvim radnicima, posebno u pogledu dobivanja točnih informacija, i da poduzmu sve potrebne korake, u mjeri u kojoj to domaći zakoni i propisi omogućavaju, protiv zavođenja propagande koja se odnosi na emigraciju i imigraciju;
2. usvoje odgovarajuće mjere unutar vlastite nadležnosti kojima će se omogućiti odlazak, putovanje i prihvat tih radnika i njihovih obitelji, i predvidjeti, u okviru vlastite nadležnosti, odgovarajuće usluge zdravstvene i medicinske zaštite, i dobre higijenske uvjete za vrijeme putovanja;
3. promoviraju suradnju, prema potrebi, između socijalnih službi, javnih i privatnih, u zemljama emigracije i imigracije;
4. osiguraju da takvi radnici, koji zakonito borave na njihovom teritoriju, u mjeri u kojoj su ta pitanja regulirana zakonom ili propisima ili su predmet kontrole administrativnih organa, uživaju tretman koji nije manje pogodan od tretmana koji uživaju njihovi vlastiti državljani u odnosu na sljedeća pitanja:
  - a) naknada i drugi uvjeti zapošljavanja i rada;
  - b) članstvo u sindikatima i uživanje beneficija kolektivnog pregovaranja;
  - c) smještaj;
5. osiguraju da takvi radnici, koji zakonito borave na njihovim teritorijima, uživaju tretman koji je lošiji od tretmana njihovih vlastitih državljana u odnosu na poreze na zapošljavanje, kao i doprinose i druge

naknade koje plaćaju zaposlena lica;

6. omogućće, u mjeri u kojoj je to moguće, spajanje obitelji stranog radnika koji ima dozvolu da ostane na teritoriji;

7. osiguraju za te radnike, koji zakonito borave na njihovoj teritoriji, tretman koji nije lošiji od tretmana njihovih vlastitih državljana, kada se radi o pravnim postupcima vezanim za pitanja iz ovog članka;

8. osiguraju da ti radnici koji zakonito borave na njihovoj teritoriji ne budu protjerani, osim kada ugrožavaju nacionalnu sigurnosti ili vrijeđaju javni interes ili moral;

9. omogućće, u zakonskim okvirima, transfer dijela zarada i uštedevine ovih radnika prema njihovim željama;

10. prošire zaštitu i pomoć predviđenu ovim člankom na samozaposlene radnike-migrante, ukoliko se ove mjere odnose na njih;

11. promoviraju i omogućće učenje nacionalnog jezika zemlje-domaćina, odnosno, ukoliko postoji više takvih jezika, jednog od njih, za radnike-migrante i članove njihovih porodica;

12. promoviraju i omogućće, u praktičnoj mjeri, podučavanje djece radnika-migranata na maternjem jeziku radnika-migranata.

Članak 20.

Pravo na istovjetne mogućnosti i istovjetan tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije na osnovu spola

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na istovjetne mogućnosti i istovjetan tretman u pitanjima

zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije za osnovu spola, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da priznaju to pravo i poduzmu odgovarajuće mjere kojima će se osigurati odnosno promovirati njihova primjena na sljedećim poljima:

- a) mogućnost zapošljavanja, zaštita od otpuštanja i profesionalna reintegracija;
- b) stručno usmjeravanje, obuka, prekvalifikacija i rehabilitacija;
- c) uvjeti zapošljavanja i uvjeti rada, uključujući naknade;
- d) razvijanje karijere, uključujući zapošljavanje.

Članak 21.

Pravo na informiranje i konzultiranje

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika da budu informirani i konzultirani u poduzeću, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da usvoje ili potaknu mjere koje će omogućiti radnicima, odnosno njihovim predstavnicima, u skladu sa domaćim zakonima i praksom, da:

- a) budu redovito ili u odgovarajućem trenutku informirani na cjelovit način o gospodarskoj i financijskoj situaciji poduzeća gdje rade, podrazumijevajući da se otkrivanje određenih informacija, koje bi mogle štetiti poduzeću, može odbiti ili se one proglasiti povjerljivim; i
- b) budu pravovremeno konzultirani o predloženim odlukama koje bi mogle bitno utjecati na interese radnika, posebno o odlukama koje bi mogle imati značajan učinak na situaciju zaposlenosti u poduzeću.

Članak 22.

Pravo na učešće u određivanju i unaprjeđenju uvjeta rada i radnog okruženja

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na učešće u određivanju i unaprjeđenju uvjeta rada i radnog okruženja u poduzeću, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da usvoje ili potaknu mjere koje omogućuju radnicima, odnosno njihovim predstavnicima, u skladu sa domaćim zakonima i praksom, da doprinose:

- a) utvrđivanju i unaprjeđenju radnih uvjeta, organizacije rada i radnog okruženja;
- b) zaštiti zdravlja i sigurnosti unutar poduzeća;
- c) organizaciji socijalnih i socio-kulturnih službi i mogućnosti unutar poduzeća;
- d) nadzoru poštivanja propisa o ovim pitanjima.

Članak 23.

Pravo starih lica na socijalnu zaštitu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava starijih lica na socijalnu zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da usvoje, odnosno potaknu, bilo izravno ili u suradnji sa javnim ili privatnim organizacijama, odgovarajuće mjere kreirane, posebno, s ciljem da:

- omogućće starijim licima da ostanu punopravni članovi društva što duže moguće, putem:
  - a) adekvatnih resursa koji će im omoguććiti da vode pristojan život i igraju aktivnu ulogu u javnom, socijalnom i kulturnom životu;
  - b) pružanjem informacija o uslugama i mogućnostima koje stoje na raspolaganju starijim licima i mogućnostima njihovog korištenja;
- omogućće starijim licima da slobodno biraju stil života, i da vode neovisan život u svom porodičnom okruženju onoliko dugo koliko to žele i mogu, putem:
  - a) pružanja smještaja koji odgovara njihovim potrebama i zdravstvenom stanju, ili adekvatne pomoći adaptiranjem njihovog smještaja;
  - b) zdravstvena zaštita i službe koje su potrebne s obzirom na njihovo stanje;
- jamče starijim licima život u institucijama odgovarajuće podrške, uz poštivanje njihove privatnosti i učešća u odlukama koje se odnose na uvjete života u instituciji.

Članak 24.

Pravo na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da priznaju:

- a) pravo svih radnika da im se radni odnos ne raskine bez validnog razloga za taj raskid, koji je povezan sa njihovim sposobnostima ili ponašanjem ili zasnovan na operativnim potrebama poduzeća, institucije ili službe;
- b) pravo radnika čiji je radni odnos raskinut bez validnog razloga na adekvatnu kompenzaciju ili drugu odgovarajuću pomoć.

S tim ciljem, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da se pobrinu da radnik koji smatra da mu je radni odnos prekinut bez validnog razloga ima pravo na žalbu nepristranom organu.

Članak 25.

Pravo radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da predvide da potraživanja radnika koja slijede iz ugovora o radu ili radnog odnosa budu jamčena nekom jamstvenom institucijom ili nekim drugim djelotvornim oblikom zaštite.

Članak 26.

Pravo na dostojanstvo u radu

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava svih radnika na zaštitu njihovog dostojanstva na radu, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, uz konzultiranje sa organizacijama radnika i poslodavaca:

1. promoviraju svijest, informiranje i sprječavanje seksualnog uznemirivanja na radnom mjestu ili u vezi

sa radom, i poduzmu sve odgovarajuće mjere da radnike zaštite od takvog ponašanja;

2. promoviraju svijest, informiranje i sprječavanja ponovljenog pritiska ili izrazito negativnih ili uvredljivih

radnji usmjerenih protiv pojedinačnih radnika na radnom mjestu ili u vezi s radom, i poduzmu sve odgovarajuće mjere da zaštite radnike od takvog ponašanja.

Članak 27.

Pravo radnika sa obiteljskim obvezama na istovjetne mogućnosti i istovjetan tretman

S ciljem osiguranja korištenja prava na istovjetne mogućnosti i tretman za žene i muškarce – radnike, kao i između tih radnika i drugih radnika, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

1. poduzmu odgovarajuće mjere kojima će se:

- a) omoguććiti radnicima sa porodičnim obvezama da se zaposle i ostanu zaposleni, kao i da se ponovno zaposle nakon prekida rada zbog tih odgovornosti, uključujući i mjere na planu stručnog usmjeravanja i obuke;
- b) uzeti u obzir njihove potrebe u smislu uvjeta zapošljavanja i socijalne zaštite;
- c) razviti ili promovirati službe, javne ili privatne, a posebno službe čuvanja djece i drugi aranžmani brige za djecu;

2. predvide mogućnost da bilo koji roditelj dobije, za vrijeme razdoblja nakon porodijskog dopusta,

roditeljski dopust u svrhe vođenja skrbi o djetetu, čiji se uvjeti i trajanje određuje domaćim zakonom, kolektivnim ugovorom ili praksom;

3. osiguraju da porodične obveze neće, kao takve, predstavljati validan razlog za raskid radnog odnosa.

Članak 28.

Pravo predstavnika radnika na zaštitu u poduzeću i dodjeljivanje adekvatnih sredstava

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava predstavnika radnika da obavljaju svoju funkciju, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da osiguraju da unutar poduzeća oni:

- a) uživaju djelotvornu zaštitu od radnji koje su im štetne, uključujući otpuštanje, na osnovu njihovog statusa ili aktivnosti kao radnički predstavnici unutar poduzeća;
- b) raspolažu odgovarajućim mogućnostima koje im omogućavaju da svoje funkcije izvršavaju na vrijeme i efikasno, uzimajući u obzir sistem industrijskih odnosa zemlje, i potrebu, veličinu i sposobnosti odnosnog poduzeća.

Članak 29.

Pravo na informiranje i konzultiranje u postupku kolektivnog otpuštanja

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika da budu informirani i konzultirani u situacijama kolektivnog otpuštanja, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da osiguraju da poslodavci informiraju i konzultiraju predstavnike radnika, dostatno vremena prije kolektivnog otpuštanja, o načinima i sredstvima izbjegavanja kolektivnog otpuštanja, odnosno ograničavanja njegove pojave i ublažavanja njegovih posljedica, primjerice, korištenjem pratećih socijalnih mjera čiji je cilj, posebno, da pomognu preraspoređivanju ili prekvalifikaciji odnosnih radnika.

Članak 30.

Pravo na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

- a) poduzmu mjere u okviru ukupnog i koordiniranog pristupa na promoviranje efikasnog pristupa lica koja žive ili su izložena riziku života u situaciji socijalne isključenosti ili siromaštva, kao i njihovih porodica, posebno, zaposlenju, stanovanju, obrazovanju, kulturi i socijalnoj i medicinskoj pomoći;
- b) da ove mjere revidiraju s ciljem njihove prilagodbe, ako je potrebno.

Članak 31.

Pravo na stanovanje

S ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stanovanje, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da poduzmu mjere kreirane da:

1. promoviraju pristup stanovanju adekvatnog standarda;
2. spriječe i smanje stanje beskućnosti, s ciljem njegove postupne eliminacije;
3. da učine cijenu stanovanja dostupnom za one koji ne raspolažu adekvatnim resursima.